

Підприємливість: твори себе і світ навколо

Робочий зошит для 7 класу

Автори: Вікторія Косик, Віталій Паздрій, Тетяна Хомич

Київ
2025

УДК

Підприємливість: твори себе і світ навколо підготовлено у межах реалізації проекту Реновабіс UKR25669 Підприємлива освіта за темою: «Покращення здатності молоді вирішувати проблеми, адаптивності та стресостійкості через підприємливу освіту» (серпень 2025 – вересень 2026).

Авторський колектив:

Косик Вікторія Миколаївна, старша викладачка кафедри природничо-математичної освіти і технологій Інституту післядипломної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка;

Паздрій Віталій Ярославович, "РМ "Карітас-Спес" РКЦ в Україні", проєктний менеджер; Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, доцент кафедри бізнес-економіки та підприємництва; кандидат економічних наук, доцент;

Хомич Тетяна Анатоліївна, методист відділу експертизи навчальної літератури Державної установи "Український інститут розвитку освіти"

Підприємливість: твори себе і світ навколо підготовлено як додатковий продукт до модельної навчальної програми «Підприємливість: твори себе і світ навколо» для учнів 7 класу закладів загальної середньої освіти, яка отримала Гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» (Наказ МОН від 03 жовтня 2025 року № 1319 «Про надання грифа «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» модельним навчальним програмам для закладів загальної середньої освіти»).

Підприємливість: твори себе і світ навколо : навчальний посібник для учнів 7 класу закладів загальної середньої освіти / В. М. Косик, В. М. Паздрій, Т. А. Хомич. – Київ, 2026. – 42 с.

Підприємливість: твори себе і світ навколо пропонується для позакласної роботи учнів 7 класу закладів загальної середньої освіти як простір особистісного розвитку, самопізнання та формування підприємливості. Він містить цікаві завдання, запитання для роздумів і вправи, що спонукають до творчості, рефлексії та ініціативності.

Робочий зошит допоможе учневі краще зрозуміти себе, побачити власні сильні сторони й таланти, навчитися помічати проблеми та перетворювати їх на ідеї, планувати кроки до досягнення цілей, розвивати впевненість у собі та цінувати власну думку.

© Авторський колектив, 2026

© Проєкт Реновабіс UKR25669 Підприємлива освіта, 2026

ЗМІСТ

Легенда курсу. Подорож	4
Тема 1. ВІД ІСКРИ ДО ІДЕЇ. ЩО ТАКЕ ПІДПРИЄМЛИВІСТЬ ЯК ЖИТТЄВА НАВИЧКА.....	6
Тема 2. ДЕТЕКТИВ ПРОБЛЕМ: ЯК ПОМІЧАТИ ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ НАВКОЛО СЕБЕ	10
Тема 3. МІЙ ВНУТРІШНІЙ ВІДЧАЙДУХ. ВИЗНАЧАЄМО СВОЇ СИЛЬНІ СТОРОНИ ТАЛАНТИ.....	13
Тема 4. МОЯ УЯВА – МІЙ ІНСТРУМЕНТ КРЕАТИВУ ТА НЕШАБЛОННОГО МИСЛЕННЯ.....	16
Тема 5. НАВІЩО ПАДАТИ? СПРИЙМАЄМО ПОМИЛКИ ЯК ДОСВІД І НЕ БОЇМОСЯ РИЗИКУВАТИ.....	19
Тема 6. ДОБРА ЗВИЧКА ЯК СХОДИНКА ДО УСПІХУ. ЯК ВИРОБИТИ САМОДИСЦИПЛІНУ ТА РОЗПОДІЛЯТИ РЕСУРСИ?.....	22
Тема 7. КОРОТКО ПРО ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ. ЯК НАВЧИТИСЯ ВІДЧУВАТИ СЕБЕ ТА ЗРОЗУМІТИ ІНШИХ, ЩОБ ДОСЯГАТИ МЕТИ? Я РОЗУМІЮ СЕБЕ Й ІНШИХ	25
Тема 8. РОБОТА-КОНСТРУКТОР: БУДУЄМО КАР’ЄРУ МРІЇ.....	30
Тема 9. СЕКРЕТИ УСПІШНОЇ КОМАНДИ. НАВЧАЄМОСЯ. СПІВПРАЦЮВАТИ І ВЗАЄМОДІЯТИ.....	32
Тема 10. ІСТОРІЯ ПРО МОЮ ІДЕЮ. ЯК ПЕРЕКОНАТИ ІНШИХ У ЦІННОСТІ СВОЄЇ ДУМКИ.....	36
Тема 11. ФІНАНСОВИЙ ПУТІВНИК ДЛЯ ПІДЛІТКІВ. ЯК РОЗПОРЯДЖАТИСЯ ГРОШИМА.....	38
Тема 12. БІЗНЕС З ДУШЕЮ. СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ І ДОПОМОГА СУСПІЛЬСТВУ.....	41
Тема 13. ВІД СМІТТЯ ДО БАГАТСТВА. ЯК ЗНАЙТИ ЦІННІСТЬ У НЕОЧЕВИДНИХ РЕЧАХ?.....	43
Тема 14. МОЯ ІДЕЯ — МІЙ ПРОЄКТ ВІД ЗАДУМУ ДО ПЕРШИХ КРОКІВ.....	46
Тема 15. ХТО МІЙ «ЗАМОВНИК, ПОКУПЕЦЬ, СПОЖИВАЧ	50
Тема 16. ЗІРКОВИЙ ЧАС. ПРЕЗЕНТАЦІЯ ПРОЄКТУ: ЯК ГОВОРИТИ І БУТИ ПОЧУТИМ.....	52
Тема 17. ДОРОГА, ЩО НЕ МАЄ КІНЦЯ. ПІДСУМОК І ПЛАН РОЗВИТКУ НА МАЙБУТНЄ.....	54

Легенда курсу

Подорож

Уяви, що ти вирушаєш у подорож. Не звичайну, а таку, де кожен крок допомагає відкрити твою внутрішню силу, ідеї та здібності.

Ти — Дослідник. Перед тобою 17 зупинок. На кожній з них ти відкриватимеш нові навички: від самопізнання до створення власного проекту.

Твоя місія — зберегти іскру підприємливості, навчитися бачити можливості там, де інші бачать труднощі, і створити щось цінне для себе та світу. Перетворення іскри ідеї на реальний результат — це комплексна подорож, яка вимагає поєднання специфічного мислення, особистих якостей та практичних навичок

На кожній зупинці:

💡 думай

🤝 співпрацюй

 записуй

 плануй

Наприкінці подорожі ти отримаєш головну нагороду – віру в себе.

ТЕМА 1. Від іскри до ідеї

Що таке підприємливість як життєва навичка?

Подумай

Що означає бути підприємливим у повсякденному житті?
(У школі, вдома, серед друзів, у майбутній професії)

Запиши свою думку:

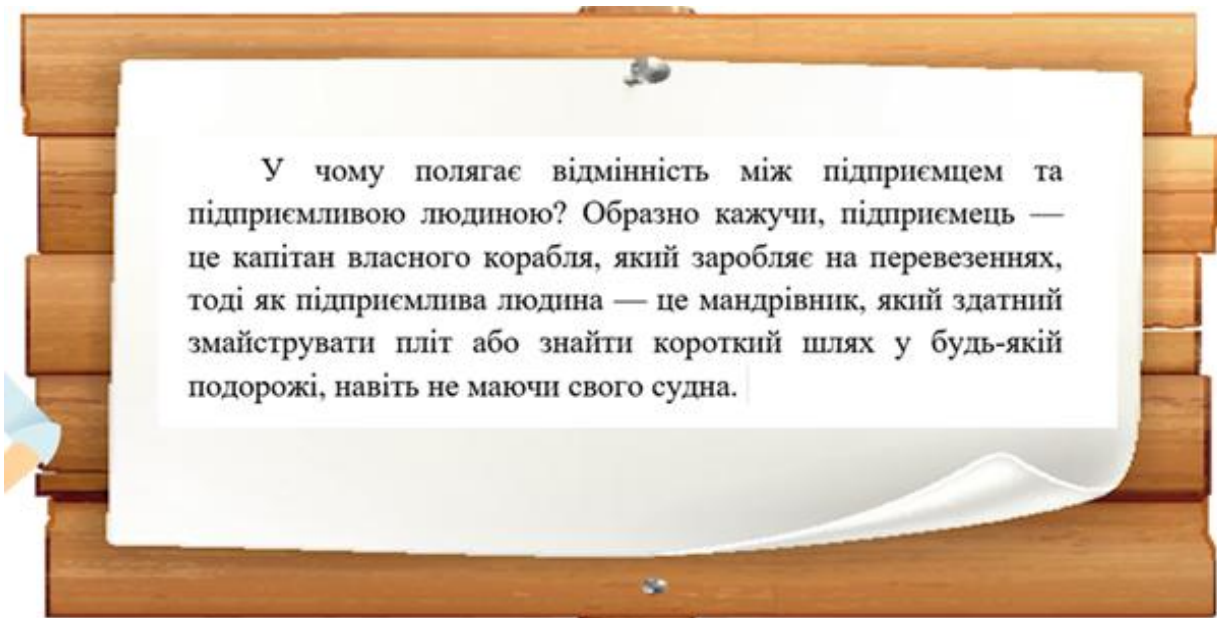
Завдання 1. Мозковий штурм «Підприємливість – це...»

Підприємливість – це не лише про бізнес. Це про мислення, поведінку та дії.

Запиши 5 слів або коротких фраз, з якими ти асоціюєш підприємливість:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

Підкресли одне слово, яке для тебе є найважливішим, та поясни чому:

У чому полягає відмінність між підприємцем та підприємливою людиною? Образно кажучи, підприємець — це капітан власного корабля, який заробляє на перевезеннях, тоді як підприємлива людина — це мандрівник, який здатний змайструвати пліт або знайти короткий шлях у будь-якій подорожі, навіть не маючи свого судна.

Завдання 2. Порівняння

Заповни таблицю «Підприємець / підприємлива людина».

Критерій	Підприємець	Підприємлива людина
Чим займається?		
Чи обов'язково має бізнес?		
Де може проявляти себе?		
Приклад з життя або фільму		

Висновок:

Підприємлива людина – це _____

_____

Завдання 3. Моя підприємлива іскра

Оціни себе за шкалою від 1 до 5 (1 – зовсім не про мене, 5 – точно я):

Я ініціативний / ініціативна: 1 2 3 4 5

Я не боюся пробувати нове: 1 2 3 4 5

Я беру відповідальність: 1 2 3 4 5

Опиши ситуацію, коли ти проявив(ла) підприємливість:

Мінізавдання. Підприємливість навколо мене

Хто ця людина? _____

Яку підприємливу рису вона має? _____

Чого я можу в неї навчитися? _____

Рефлексія

Заверши речення:

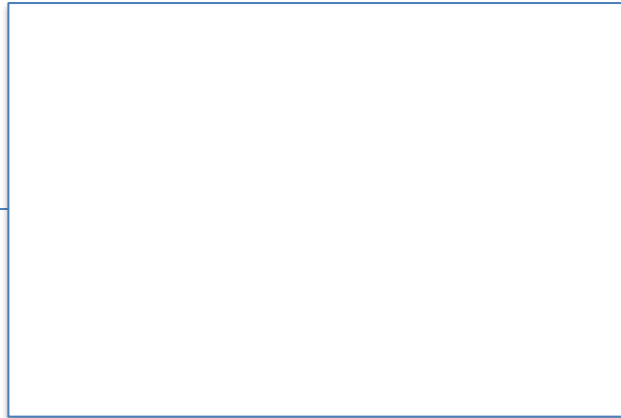
Сьогодні я зрозумів(ла), що підприємливість – це

Намалюй символ своєї підприємливої іскри (зірка, лампочка, серце тощо):

МОЯ ІСКРА

Підприємливість починається не з грошей, а з думки: «Я можу щось змінити».

ТЕМА 2. Детектив проблем

На цій зупинці, як і на будь-якій іншій, важливо застосовувати чотири ключові дії:

- Аналізуй ситуацію та шукай нестандартні виходи.
- Запитуй у дорослих чи знайомих про проблеми, з якими вони стикаються (мініінтерв'ю), щоб розширити свій кругозір.
- Фіксує усі помічені труднощі та ідеї у свій «паспорт проекту» або робочий зошит.
- Визначай, кому допоможе твоє рішення і в чому буде його користь.

Таким чином, здатність помічати можливості – це насамперед життєва навичка, яка починається з думки: «Я можу щось змінити». Підприємлива людина відрізняється тим, що вміє бачити вихід там, де інші бачать лише перешкоду.

Це можна порівняти з роботою налаштовувача інструментів: там, де звичайна людина чує просто фальшиву ноту (проблему), майстер чує можливість підтягнути струну так, щоб весь оркестр зазвучав ідеально.

Як помічати виклики та можливості навколо себе?

Подумай

Чи замислювався(лася) ти, що більшість корисних ідей починаються з проблем? Проблема – це не щось погане, а підказка, що щось можна зробити краще.

Запиши одну проблему, яка тебе турбує просто зараз:

Завдання 1. Квест «Мисливець за проблемами»

Уяви, що ти – детектив. Твоя місія – знайти проблеми, які інші не помічають. Озирнися навколо (школа, дім, вулиця, онлайн-простір) і запиши щонайменше 5 проблем.

1. Де я це бачу? _____ У чому проблема? _____
2. Де я це бачу? _____ У чому проблема? _____
3. Де я це бачу? _____ У чому проблема? _____
4. Де я це бачу? _____ У чому проблема? _____
5. Де я це бачу? _____ У чому проблема? _____

Завдання 2. Коло потреб 🔍

Кожна проблема пов'язана з чимось потребою.

Обери одну проблему з попереднього завдання і досліди її глибше.

Проблема: _____

Кого вона стосується? (людей, групи) _____

Чому це для них важливо? _____

Що зміниться, якщо проблему вирішити? _____

Завдання 3. Мініінтерв'ю 🗣️

Запитай у дорослого або старшого знайомого:

«З якою проблемою ти стикаєшся найчастіше у повсякденному житті?»

Кого я запитав(ла)? _____

Відповідь:

Завдання 4. Від проблеми до ідеї 💡

Справжня підприємливість починається тоді, коли ми думаємо:

«Як це можна вирішити?»

Обрана проблема: _____

Моя ідея рішення (навіть фантастична!):

Кому це допоможе? _____

Чим моя ідея може бути корисною? _____

Мінізавдання. Проблема = можливість 🧐

Познач ✓ правильне твердження та поясни.

Проблеми потрібно уникати

Проблеми підказують нові можливості

Я обрав(ла) це твердження, тому що:

Рефлексія

Заверши речення:

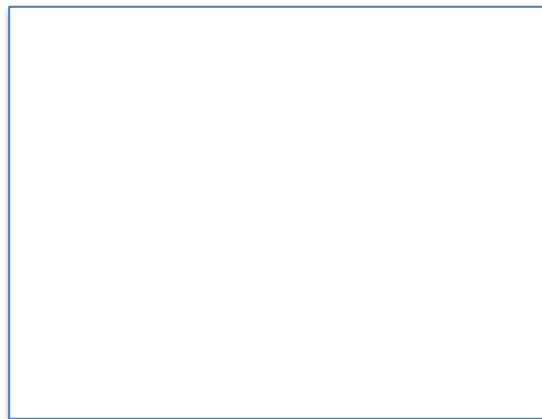
Після цього уроку я почав(ла) по-іншому дивитися на проблеми, тому що

Намалюй символ «детектива проблем» або ідею, яка в тебе з'явилась:

МОЯ ІДЕЯ / СИМВОЛ

Кожна велика ідея починається з маленького запитання: «А що, якщо?..»

ТЕМА 3. Мій внутрішній відчайдух

Як знайти свої сильні сторони та перетворити їх на суперсили?

Подумай

Кожна людина має сильні сторони. Інколи вони очевидні, а інколи – сховані так глибоко, що ми самі їх не помічаємо.

Ця тема допоможе тобі зазирнути всередину себе й відкрити свого внутрішнього відчайдуха – того, хто не боїться діяти, пробувати й розвиватися.

Запиши, з чим ти асоціюєш слово «талант»:

Завдання 1. Мої сильні сторони

Сильні сторони – це не лише те, що добре виходить у школі. Це також риси характеру, уміння спілкуватися, фантазувати, допомагати іншим.

Запиши 5 своїх умінь або талантів:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

Обери один талант зі списку вище та поясни, у яких ситуаціях він тобі допомагає:

Мінізавдання. Мій талант і користь для інших

Справжня підприємливість з'являється тоді, коли наші сильні сторони стають корисними для інших.

Мій талант: _____

Кому він може бути корисним? _____

Як саме я можу допомогти іншим? _____

Завдання 2. Паспорт особистості

Уяви, що ти створюєш паспорт свого внутрішнього героя.

Моє ім'я: _____

Мій внутрішній герой (прізвисько): _____

Мої суперсили (3–5):

1. _____ 2. _____ 3. _____

Моя слабка сторона (над чим хочу працювати): _____

Що я хочу розвинути в собі найближчим часом: _____

Творче завдання. Мій внутрішній герой

Намалюй або опиши свого внутрішнього героя. Подумай, які в нього риси характеру, що він любить і як долає труднощі.

МОЄ МІСЦЕ ДЛЯ МАЛЮНКА

Короткий опис героя:

Рефлексія

Заверши речення:

Мій головний талант – _____

Тепер я хочу розвивати його так: _____

Коли ти знаєш свої сильні сторони – ти вже на крок ближче до успіху.

ТЕМА 4. Моя уява – мій інструмент креативу

Як мислити нестандартно та знаходити ідеї там, де інші їх не бачать?

Подумай

Уява – це не фантазії «ні про що». Саме уява допомагає людям вигадувати нові ідеї, створювати винаходи, знаходити вихід зі складних ситуацій.

Креативність – це навичка, яку можна тренувати.

Запиши, що для тебе означає слово «креативність»:

Завдання 1. Нестандартне мислення

Подивися на звичайні речі під новим кутом. Спробуй відійти від шаблонних відповідей.

Обери предмет і придумай 10 способів його використання:

Предмет: _____

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

6. _____

7. _____

8. _____

9. _____

10. _____

Завдання 2. Проблема = гра

Креативні люди часто перетворюють проблеми на гру.

Обери проблему та спробуй подивитися на неї як на виклик.

Проблема: _____

Якщо перетворити її на гру, то правила будуть такі:

1. _____

2. _____

3. _____

Яке нестандартне рішення може з'явитися?

_____

Завдання 3. Шість капелюхів мислення

Розглянь одну ідею з різних точок зору. Це допоможе краще її зрозуміти.

Моя ідея / ситуація: _____

Білий капелюх (факти): _____

Червоний (емоції): _____

Чорний (ризик): _____

Жовтий (переваги): _____

Зелений (нові ідеї): _____

Синій (підсумок): _____

Мінізавдання. Уява в дії

Згадай відомий винахід або продукт.

Як думаєш, яка креативна ідея стояла за його створенням?

Назва винаходу / продукту: _____

У чому була його незвичність? _____

Рефлексія

Заверши речення:

Після цього уроку я зрозумів(ла), що креативність – це

Моя уява допоможе мені в житті, коли _____

Креативність – це сміливість думати інакше.

ТЕМА 5. Помилки, ризик і досвід

Чому помилки – це не поразка, а сходинка до успіху?

Подумай

Чи бувало в тебе таке, що щось не вдалося з першого разу?

Більшість успішних людей помилялися багато разів. Різниця лише в тому, що вони зробили з цих помилок висновки.

У цій темі ти навчишся сприймати помилки як досвід і розрізняти ризик, який допомагає рости, від необдуманого.

Запиши, що ти зазвичай відчуваєш, коли помиляєшся:

Завдання 1. Помилка $\neq$ кінець ✕ → ✓

Помилка – це результат дії. Якщо людина нічого не робить, вона й не помиляється.

Згадай ситуацію, коли в тебе щось не вийшло.

Що сталося?

Як ти тоді почувався(лася)?

Який урок ти можеш винести з цієї ситуації?

Завдання 2. Вчимося на прикладах відомих людей ✨

Багато відомих людей зазнавали невдач, перш ніж досягли успіху.

Прочитай приклад або пригадай той, який знаєш.

Ім'я людини: _____

У чому була її помилка або невдача? _____

Чого вона навчилася завдяки цьому? _____

Що з цього прикладу корисного для мене? _____

Завдання 3. Ризик: безпечний чи небезпечний?

Ризик – це дія з невідомим результатом.

Не кожен ризик однаковий. Навчімося їх розрізняти.

Обери ситуацію та познач, який це ризик:

- Спробувати виступити з презентацією перед класом (безпечний / небезпечний)
- Списати домашнє завдання, ризикуючи покаранням (безпечний / небезпечний)
- Запропонувати нову ідею для шкільного проєкту (безпечний / небезпечний)
- Стрибнути з висоти без підготовки (безпечний / небезпечний)

Поясни, чому ти так вважаєш (обери один приклад):

_____

Завдання 4. Експеримент

Підприємливі люди не бояться експериментувати.

Спробуй зробити щось нове або незвичне.

Мій експеримент (що я зробив(ла)?): _____

Що вдалося? _____

Що не вдалося? _____

Який досвід я отримав(ла)? _____

Мінізавдання. Якщо знову не вийде...

Уяви, що твій експеримент не дав очікуваного результату.

Запиши 2 кроки, які ти зробиш далі:

1. _____

2. _____

Рефлексія

Заверши речення:

Тепер я розумію, що помилки – це _____

Я більше не боюся помилок, тому що _____

Той, хто не помиляється, зазвичай нічого нового не пробує.

ТЕМА 6. Добра звичка, самодисципліна і ресурси

Як маленькі кроки допомагають досягати великих цілей

Подумай

Успіх рідко приходить раптово. Найчастіше він складається з маленьких, але регулярних дій – звичок.

Самодисципліна допомагає рухатися вперед навіть тоді, коли не дуже хочеться.

Запиши одну звичку, яка допомагає тобі в навчанні або житті:

Завдання 1. Мої звички

Звички можуть бути корисними або такими, що заважають.

Подумай і заповни таблицю.

Моя звичка	Допомагає чи заважає?	Як вона впливає на мене?

Завдання 2. Сходинок до мети

Велику мету легше досягти, якщо розбити її на маленькі кроки.

Моя мета (на тиждень або місяць): _____

Крок 1: _____

Крок 2: _____

Крок 3: _____

Завдання 3. Мій час і ресурси 🕒💡

Ресурси – це не лише гроші. Це також час, енергія, знання і допомога інших.

Які ресурси я маю для досягнення мети?

Час: _____ Знання: _____

Допомога інших: _____

Що може заважати? (хронофаги – «пожирачі часу»):

_____

Завдання 4. Мій план тижня 📅

Склади простий план на тиждень. Познач важливі справи та час для відпочинку.

Понеділок: _____

Вівторок: _____

Середа: _____

Четвер: _____

П'ятниця: _____

Субота: _____

Неділя: _____

Мінізавдання. Якщо не хочеться... 🗣️

Навіть у найкращих людей бувають дні без мотивації.

Запиши, що допоможе тобі не зупинитися:

1. _____

2. _____

Рефлексія

Заверши речення:

Тепер я розумію, що добра звичка – це _____

Мій головний ресурс – це _____

Маленькі кроки, зроблені щодня, приводять до великих змін.

ТЕМА 7. Емоційний інтелект і командна взаємодія

Як розуміти себе й інших, керувати емоціями та працювати в команді

Подумай

Щодня ми спілкуємося з іншими: друзями, однокласниками, вчителями.

Іноді ми також щось «продаємо»:

- свою ідею,
- прохання,
- або навіть товар (наприклад, на ярмарку).

👉 Щоб це виходило добре, важливо розуміти емоції □ свої та інших людей. Запиши, які емоції ти відчуваєш найчастіше протягом дня:

Завдання 1. Емоційний термометр

Які емоції ти відчуваєш найчастіше?

- Радість
- Спокій
- Роздратування
- Хвилювання
- Інше: _____

Коли ти це відчуваєш?

Завдання 2. Емоції у спілкуванні

Згадай ситуацію, коли ти з кимось розмовляв(ла).

Що це була за ситуація?

Які емоції ти відчував(ла)?

Чи допомогли ці емоції домовитися?

Так

Ні

Чому?

Завдання 3. Уяви, що ти щось продаєш

Наприклад: смаколики на ярмарку, свій виріб або ідею.

Що ти пропонуєш?

Що важливо для людини, яка «купує»?

Щоб було вигідно

Щоб було красиво

Щоб було смачно

Щоб було зручно

Які слова можуть допомогти переконати?

Завдання 4. Умій слухати

Якщо людина каже:

"Мені це не дуже подобається"

Спробуй відповісти так, щоб не посваритися:

👉 "Я тебе зрозумів(ла). Можеш сказати, що саме не подобається?"

Напиши свій варіант:

Завдання 5. Говоримо без конфлікту

Використай «Я-повідомлення»:

Я відчуваю ..., коли ..., тому що ...

1. Я відчуваю _____
коли _____
тому що _____
2. Я відчуваю _____
коли _____
тому що _____

(Наприклад: "Я засмучуюся, коли мене перебивають, тому що я не встигаю висловитись")

Завдання 6. Складна ситуація

Уяви:

Твій однокласник не погоджується з тобою і починає сердитися.

Що сталося?

Які емоції у нього?

Що відчуваєш ти?

Як можна вирішити ситуацію спокійно?

Завдання 7. Я в команді

Коли ви працюєте разом, кожен має свою роль.

Обери свою:

- Лідер (веде за собою)
- Ідейник (придумує ідеї)
- Організатор (розподіляє завдання)
- Виконавець (робить роботу)
- Миротворець (допомагає не сваритися)

Чому ти обрав(ла) саме цю роль?

Мінізавдання. Підтримка

Напиши 2 фрази, які підтримають іншого:

1. _____
2. _____

(Наприклад: "У тебе вийде", "Я вірю в тебе")

Рефлексія

Заверши речення:

Після цього уроку я зрозумів(ла), що емоційний інтелект – це

---

*Сильна команда починається з вміння слухати й розуміти
одне одного.*

ТЕМА 8. Робота-конструктор: будуємо кар'єру мрії

Як знайти свій шлях у світі професій і почати планувати майбутнє

Подумай

Кожна людина працює, але не кожен замислюється, чому саме цю роботу обрав. Кар'єра – це не випадковість, а шлях, який можна будувати крок за кроком. У цій темі ти спробуєш себе в ролі конструктора власної кар'єри.

Запиши, ким ти мріяв(ла) бути в дитинстві:

Завдання 1. Світ професій сьогодні

Світ професій постійно змінюється. З'являються нові можливості й формати роботи.

Запиши 5 професій або занять, які тобі цікаві сьогодні:

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

Познач, до якого виду зайнятості вони можуть належати:

Наймана праця   Власна справа   Фриланс   Волонтерство

Завдання 2. Мої інтереси і сильні сторони

Вибір професії часто пов'язаний з нашими інтересами й талантами.

Що мені подобається робити найбільше?

У чому я відчуваю себе впевнено?

Завдання 3. Формати роботи

Робота може мати різні формати.

Формат	Плюси	Мінуси
Наймана праця		
Власна справа		
Фриланс		
Волонтерство		

Завдання 4. Моє перше резюме

Навіть якщо ти ще учень, ти вже маєш досвід і навички.

Моє ім'я: _____

Мої навички: _____

Мої інтереси: _____

Мої досягнення (у школі, гуртках, спорті): _____

Мінізавдання. Співбесіда

Уяви, що тебе запитали: «Чому саме тебе варто взяти?»

Моя відповідь:

_____

Рефлексія

Заверши речення:

Після цього уроку я зрозумів(ла), що кар'єра – це

_____

Кар'єра мрії починається з пізнання себе.

ТЕМА 9. Секрети успішної команди

Навчаємося співпрацювати і взаємодіяти

Подумай

Більшість успішних проєктів створюють не поодинці, а **в команді**. Але не кожна команда працює добре.

👉 Секрет успіху – це не тільки знання, а й:

- довіра,
- підтримка,
- вміння домовлятися.

Запиши назву команди, у якій ти був(ла):

Мінітеорія 9 ролей у команді (за Белбіном – простою мовою)

У кожній команді люди виконують різні ролі:

1. **Лідер (координатор)** – допомагає всім працювати разом
2. **Організатор (реалізатор)** – перетворює ідеї на план
3. **Генератор ідей** – придумує нові ідеї
4. **Дослідник можливостей** – шукає нові варіанти
5. **Критик (аналітик)** – перевіряє, чи все логічно
6. **Командний гравець** – підтримує інших
7. **Доводить до кінця** – слідкує, щоб усе було зроблено
8. **Експерт** – добре знає свою тему
9. **Мотиватор (рушій)** – підштовхує команду діяти

👉 Важливо: усі ролі потрібні.

Завдання 1. Що таке успішна команда?

Запиши 3 ознаки хорошої команди:

1. _____
2. _____
3. _____

Завдання 2. Яка моя роль?

Познач 1–2 ролі, які тобі найбільше підходять:

- Лідер
- Генератор ідей
- Організатор
- Командний гравець
- Мотиватор
- Інше: _____

Поясни, чому:

Завдання 3. 5 ознак успішної команди

Дослідження Google показало: найкращі команди мають 5 важливих рис.

Запам'ятай їх просто:

1. **Безпека** – можна висловлюватися без страху
2. **Надійність** – кожен виконує свою роботу
3. **Чіткість** – зрозумілі завдання
4. **Сенс** – робота важлива для тебе
5. **Користь** – результат має значення

Познач, що є у твоїй команді:

- Ми не боїмося висловлюватися
- Ми виконуємо обіцянки
- Ми розуміємо свої завдання
- Нам цікаво працювати
- Ми бачимо результат

Що можна покращити?

Завдання 4. Командна ситуація

Уяви:

Хтось у команді не виконав свою частину роботи.

Що сталося?

Які почуття можуть бути у інших?

Як вирішити ситуацію без сварки?

Завдання 5. Моя відповідальність

За що ти готовий(ва) відповідати в команді?

Як ти можеш допомогти іншим?

Мінізавдання. Підтримка

Напиши 2 фрази, які допоможуть команді:

1. _____
2. _____

(Наприклад: "Давайте зробимо це разом", "У нас все вийде")

Рефлексія

Заверши речення:

Команда – це

Я зрозумів(ла), що в команді важливо

Разом ми можемо більше, ніж поодинці.

ТЕМА 10. Історія про мою ідею

Як переконати інших у цінності своєї думки?

Подумай

Навіть найкраща ідея може залишитися непоміченою, якщо про неї не вміти розповісти.

Уміння презентувати свою думку, переконувати та зацікавлювати – важлива навичка підприємливої людини.

У цій темі ти навчишся «упаковувати» свою ідею в цікаву історію.

Запиши ідею, якою ти хотів(ла) б поділитися з іншими:

Завдання 1. Моя ідея – коротко і зрозуміло

Спробуй сформулювати свою ідею одним реченням так, щоб її зрозумів будь-хто.

Моя ідея в одному реченні:

Завдання 2. Ліфт-пітч

Ліфт-пітч – це коротка розповідь про ідею (30 секунд), яка має зацікавити слухача.

Уяви, що ти їдеш в ліфті й маєш лише пів хвилини.

Хто мій слухач? _____

Яку проблему я вирішую? _____

У чому цінність моєї ідеї? _____

Чому вона важлива саме зараз? _____

Завдання 3. Сторітелінг: історія, яка захоплює

Люди краще запам'ятовують історії, ніж сухі факти.
Спробуй перетворити свою ідею на невелику історію.

Хто головний герой? _____

З якою проблемою він стикається? _____

Яке рішення з'являється? _____

Чим усе закінчується? _____

Завдання 4. Реакція слухачів

Після розповіді ідеї важливо звернути увагу на реакцію слухачів.

Що їм сподобалося? _____

Які питання вони поставили? _____

Що можна покращити? _____

Мінізавдання. Сила емоцій

Познач, які емоції ти хочеш викликати своєю історією:

Радість Інтерес Здивування Довіру Натхнення

Рефлексія

Заверши речення:

Після цього уроку я зрозумів(ла), що переконувати – це

Хороша ідея + цікава історія = сила переконання.

ТЕМА 11. Фінансовий путівник для підлітків

Як розпоряджатися грошима та приймати фінансові рішення

Подумай

Гроші – це інструмент, який допомагає задовольняти потреби та досягати цілей. Навчитися правильно ними користуватися важливо ще з підліткового віку. У цій темі ти дізнаєшся, як планувати витрати, заощаджувати й робити усвідомлений вибір.

Запиши, на що ти найчастіше витрачаєш гроші:

Завдання 1. Хочу чи треба?

Не всі витрати однаково важливі. Навчімося відрізняти бажання від потреб.

Заповни таблицю:

Хочу	Треба

Завдання 2. Мій тижневий бюджет

Бюджет – це план доходів і витрат.

Мої доходи за тиждень: _____

Мої витрати за тиждень: _____

Скільки я можу заощадити? _____

Завдання 3. Як я можу заробляти?

Навіть у підлітковому віці є способи отримувати дохід.

Запиши 3 способи, як ти можеш заробляти гроші:

1. _____
2. _____
3. _____

Завдання 4. Моя фінансова мета

Заощадження стають легшими, коли є мета.

Моя фінансова мета: _____

Скільки грошей потрібно? _____

За який час я хочу зібрати цю суму? _____

Мінізавдання. Активні і пасивні доходи

Активний дохід – це гроші за виконану роботу.

Пасивний дохід – це гроші, які надходять без постійної роботи.

Приклад активного доходу: _____

Приклад пасивного доходу: _____

Рефлексія

Заверши речення:

Після цього уроку я зрозумів(ла), що гроші – це

Керуй грошима, щоб вони допомагали тобі, а не керували тобою.

ТЕМА 12. Бізнес з душею

Як створювати цінність для інших і змінювати світ на краще

Подумай

Бізнес – це не лише про гроші. Справжній бізнес починається там, де людина хоче допомогти іншим і зробити щось корисне.

У цій темі ти дізнаєшся, як ідеї можуть вирішувати проблеми та приносити користь суспільству.

Запиши приклад, коли тобі хтось допоміг або зробив щось корисне для інших:

Завдання 1. Що таке цінність?

Цінність – це те, що робить життя людей кращим або легшим.

Запиши 3 приклади цінності для інших людей:

1. _____

2. _____

3. _____

Завдання 2. Соціальна проблема

Соціальний бізнес спрямований на вирішення важливих проблем.

Яку проблему я хотів(ла) б допомогти вирішити?

Кого вона стосується? _____

Чому це важливо? _____

Завдання 3. Ідея з душею

Спробуй придумати ідею, яка принесе користь іншим.

Моя ідея: _____

Яку користь вона приносить? _____

Кому саме допомагає? _____

Завдання 4. Бізнес чи благодійність?

І бізнес, і благодійність можуть створювати цінність.

Чим вони схожі? _____

Чим відрізняються? _____

Мінізавдання. Маленькі добрі справи

Запиши 2 дії, які ти можеш зробити вже зараз, щоб допомогти іншим:

1. _____

2. _____

Рефлексія

Заверши речення:

Після цього уроку я зрозумів(ла), що бізнес з душею – це

Коли допомагаєш іншим – зростаєш сам.

ТЕМА 13. Зелена економіка і відповідальне споживання

Як піклуватися про планету та робити свідомий вибір щодня

Подумай

Кожен наш вибір – що купувати, як користуватися речами, що викидати або зберігати – впливає на довкілля.

Зелена економіка вчить жити так, щоб ресурсів вистачило і нам, і майбутнім поколінням.

Запиши одну дію, якою ти вже допомагаєш природі:

Завдання 1. Відповідальне споживання

Відповідальне споживання означає: брати рівно стільки, скільки потрібно, і використовувати ресурси з розумом.

Познач ✓ дії відповідального споживача:

- Купувати лише потрібне
- Викидати їжу, якщо вона набридла
- Користуватися багаторазовими речами
- Сортувати сміття
- Часто змінювати речі без потреби

Поясни свій вибір (1–2 речення):

Цікаво знати

Апсайклінг – це коли зі старих або непотрібних речей створюють **нові, корисні або красиві речі**.

 Наприклад:

- зі старих джинсів – сумка
- з банок – органайзери
- зі старих футболок – екошопери

Завдання 2. Друге життя речей

Запиши 5 ідей, як дати друге життя старим речам (спробуй використати ідеї апсайклінгу):

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

Завдання 3. Зелена ідея для школи або дому

Зелена економіка починається з маленьких кроків.

Яку екологічну проблему ти помічаєш? _____

Моя зелена ідея: _____

Яку користь вона принесе? _____

Завдання 4. Я – свідомий споживач

Перед покупкою важливо замислитися.

Що я запитаю себе перед покупкою? (обери 3):

- Чи справді мені це потрібно?
- Чи можна обійтися без цього?
- Чи довго я цим користуватимусь?
- Чи шкодить це природі?
- Чи є екологічніша альтернатива?

Мінізавдання. Мій зелений виклик

Обери одну екозвичку, яку ти готовий(ва) практикувати протягом тижня:

Мій зелений виклик: _____

Рефлексія

Заверши речення:

Після цього уроку я зрозумів(ла), що відповідальне споживання – це

Майбутнє планети починається з мого вибору сьогодні.

ТЕМА 14. Моя ідея – мій проєкт

Від задуму до реалізації

Подумай

Ідея стає справжньою лише тоді, коли перетворюється на дію.

Проєкт – це план, який допомагає втілити ідею крок за кроком.

👉 Багато сучасних проєктів пов'язані з **апсайклінгом** – створенням нових корисних речей зі старих.

Це допомагає:

- зберігати природу 🌱
- розвивати креативність 🎨
- навіть створювати власну справу 💡

Запиши ідею, яку ти хотів(ла) б реалізувати:

Завдання 1. Паспорт проєкту 📄

Назва проєкту: _____

Мета (для чого?): _____

Проблема, яку вирішує проєкт: _____

Кому буде корисний?: _____

👉 Чи пов'язаний твій проєкт з апсайклінгом?

Так Ні

Як саме (якщо так):

Завдання 2. План дій

Крок 1: _____

Крок 2: _____

Крок 3: _____

Крок 4: _____

Завдання 3. Ресурси для проєкту

Час: _____

Люди (хто допоможе): _____

Матеріали / інструменти: _____

Знання / навички: _____

👉 Якщо це апсайклінг-проєкт:

Які старі речі я використаю?

Завдання 4. Можливі труднощі

Які труднощі можуть виникнути?

Як я можу їх подолати?

Завдання 5. Простий фінансовий розрахунок 💰

Навіть невеликий проєкт потребує планування витрат.

Витрати:

Матеріали: _____

Інструменти: _____

Інше: _____

Разом витрати: _____

Можливий результат:

Чи можна продати результат проєкту?

Так Ні

Якщо так:

Ціна (за 1 виріб): _____

Скільки можу зробити: _____

Мій можливий дохід: _____

👉 Висновок:

Чи буде проєкт вигідним?

Мінізавдання. Мій перший крок

Запиши одну конкретну дію, яку зробиш вже зараз:

Мій перший крок: _____

Рефлексія

Заверши речення:

Проект – це

Я зрозумів(ла), що навіть моя ідея може стати реальністю, якщо

Кожна велика справа починається з маленького кроку.

ТЕМА 15. Мій споживач

Для кого я створюю свій проєкт?

Подумай

Навіть найкраща ідея не матиме успіху, якщо вона нікому не потрібна.

Споживач – це людина, для якої ти створюєш свій проєкт.

У цій темі ти навчишся розуміти потреби інших людей.

Запиши, для кого, на твою думку, зараз призначений твій проєкт:

Завдання 1. Хто мій споживач? 👤

Спробуй описати свого споживача якомога точніше.

Вік: _____

Чим він/вона займається? _____

Де живе або проводить час? _____

Що для нього/її важливо? _____

Завдання 2. Потреби і проблеми 🧩

Люди користуються продуктами або послугами, щоб вирішити свої проблеми.

Яку проблему має мій споживач? _____

Чого він/вона хоче? _____

Що його/її засмучує або не влаштовує? _____

Завдання 3. Як мій проєкт допомагає? 💡

Поясни, яку користь отримує споживач від твого проєкту.

Як мій проєкт вирішує проблему споживача? _____

Чим він кращий або зручніший за інші рішення? _____

Завдання 4. Опитування

Склади 3 запитання, які ти можеш поставити потенційному споживачу.

1. _____

2. _____

3. _____

Мінізавдання. Я на місці споживача

Уяви себе споживачем власного проєкту.

Чи був би мені корисний цей проєкт? _____

Що я хотів(ла) б у ньому змінити або додати? _____

Рефлексія

Заверши речення:

Після цього уроку я зрозумів(ла), що споживач – це

Коли розумієш людину – можеш створити справжню цінність.

ТЕМА 16. Презентація мого проєкту

Як упевнено представити результат своєї роботи

Подумай

Навіть найкращий проєкт потребує гарної презентації.

Уміння чітко, впевнено й зрозуміло розповісти про свою роботу допомагає донести ідею до інших та отримати підтримку.

У цій темі ти навчишся презентувати свій проєкт.

Запиши, що ти відчуваєш перед публічним виступом:

Завдання 1. Структура виступу

Хороший виступ має чітку структуру.

Вступ (про що мій проєкт?): _____

Основна частина (що і як я зробив(ла)?): _____

Результат (чого я досяг(ла)?): _____

Висновок (чому це важливо?): _____

Завдання 2. Ключові повідомлення

Подумай, що слухачі мають запам'ятати після твоєї презентації.

Моє головне повідомлення №1: _____

Моє головне повідомлення №2: _____

Моє головне повідомлення №3: _____

Завдання 3. Мова тіла і голос

Не лише слова важливі під час виступу.

Що допоможе мені виглядати впевнено? (обери):

- Пряма постава
- Зоровий контакт
- Чіткий голос
- Посмішка
- Спокійне дихання

Завдання 4. Запитання від слухачів ?

Після презентації слухачі можуть ставити запитання.

Можливе запитання 1: _____

Моя відповідь: _____

Можливе запитання 2: _____

Моя відповідь: _____

Мінізавдання. Репетиція 🎤

Порепетируй презентацію перед дзеркалом або друзями.

Що вийшло добре? _____

Що потрібно покращити? _____

Рефлексія

Заверши речення:

Після цього уроку я зрозумів(ла), що презентація – це

Віра в себе робить виступ переконливим.

ТЕМА 17. Підсумок і мій розвиток

Чого я навчився(лася) та куди рухаюсь далі?

Подумай

Ти пройшов(ла) шлях із 17 тем – від ідеї до проєкту й презентації.

Тепер настав час озирнутися назад, побачити свій розвиток і зробити крок у майбутнє.

Підсумок – це не кінець, а початок нового етапу.

Запиши 3 слова, які найкраще описують твій шлях у цьому курсі:

1. _____ 2. _____ 3. _____

Завдання 1. Мої досягнення ✨

Згадай, чого ти навчився(лася) за час курсу.

Запиши 5 навичок або вмінь, які ти розвинув(ла):

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

Завдання 2. Мій найбільший прорив 🚀

Іноді одна зміна в мисленні або дії може бути дуже важливою.

Мій найбільший прорив у цьому курсі: _____

Чому це важливо для мене? _____

Завдання 3. Мої сильні сторони сьогодні

Порівняй себе «на початку курсу» і «зараз».

Моя сила на початку курсу: _____

Моя сила зараз: _____

Завдання 4. Мій план розвитку

Підприємлива людина завжди думає про розвиток.

Чого я хочу навчитися далі? _____

Які навички хочу розвивати? _____

Перший крок, який я зроблю: _____

Мінізавдання. Лист собі в майбутнє

Напиши кілька речень собі через рік.

Привіт, я з майбутнього!

Фінальна рефлексія

Заверши речення:

Цей курс навчив мене _____

Моя підприємлива іскра тепер _____

Твій шлях тільки починається. Вір у себе і дій!

Література

1. Державний стандарт базової середньої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: <https://www.kmu.gov.ua> (дата звернення: 22.03.2026).
2. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 22.03.2026).
3. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. URL: <https://mon.gov.ua> (дата звернення: 22.03.2026).
4. Модельна навчальна програма «Підприємливість: твори себе і світ навколо. 7 клас» / Л. Я. Криховець-Хом'як, В. Я. Паздрій, В. М. Косик, Т. А. Хомич. Рекомендовано Міністерством освіти і науки України (наказ МОН України від 03.10.2025 № 1319). Київ, 2025. OECD. PISA 2022 Results (Volume I): The State of Learning and Equity in Education. Paris : OECD Publishing, 2023.
5. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag. red. N. M. Bibik. Kyiv : TOB «Vydavnychij dim «Plyady», 2017. 206 s.
6. Типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти (5–9 класи). Київ : МОН України, 2021. URL: <https://mon.gov.ua> (дата звернення: 22.03.2026).
7. Підприємливість і фінансова грамотність : навчальна програма для закладів загальної середньої освіти / авт. кол. Київ : МОН України, 2021.
8. Рамка підприємницької компетентності EntreComp: опис і модель / переклад українською. Київ : Міністерство цифрової трансформації України, 2021.
9. Освіта для сталого розвитку: навчально-методичні матеріали для закладів освіти / за ред. О. Пометун. Київ : Видавництво «Освіта», 2020.
10. Фінансова грамотність : навчальний посібник для учнів закладів загальної середньої освіти / за ред. І. С. Ломачинської. Київ : НБУ, 2019.